

Kazimierz Wiatr

Jan Paweł II i Harcerskie Przyrzeczenie w Tarnowie

Prof. Kazimierz Wiatr w czasie spotkania z Janem Pawłem II

Harcerstwo powstało w Polsce w roku 1911. Pierwsze drużyny zostały założone we Lwowie z inicjatywy Andrzeja Małkowskiego, jako przeniesienie na grunt polski skautingu założonego w roku 1907 w Anglii przez lorda Baden Powella - generała armii brytyjskiej. Skauting za cel stawiał sobie podniesienie poziomu przyszłych, wzorowych obywateli, szczególnie pod względem charakteru i zdrowia, zastąpienie samolubstwa służbą dla bliźnich. Rozwój poglądu na świat miał się rozpocząć od poszanowania Boga, w szacunku do bliźnich i w miłości Ojczyzny, wyrażanej jako wierność królowi. Ważnym elementem skautingu było obcowanie z przyrodą.

Andrzej Małkowski przetłumaczył z języka angielskiego pierwszą książkę Baden Powella „Scouting for boys” (Skauting dla chłopców). Małkowski, student Politechniki Lwowskiej, bardzo mocno zaangażowany w ówczesne ruchy ideowe i niepodległościowe polskiej młodzieży (Eleusis, Eleuteria, Zarzewie, Sokół, Strzelec i inne), w trakcie tłumaczenia książki tak bardzo zapalił się do idei skautingu, jako idealnego narzędzia dla zorganizowania szerokiej rzeszy polskiej młodzieży, że całą swoją energię najbliższych lat i całego dalszego życia poświęcił na organizowanie drużyn skautowych. Był także w tym czasie w Rzeszowie i Tarnowie, wygłaszając płomienne odczyty zachęcające do zakładania drużyn.

Małkowski, przenosząc skauting na grunt polski, dokonał istotnej syntezy idei skautingu i idei niepodległościowej, tworząc zupełnie nową jakość. Ta zupełnie nowa jakość dała w okresie 1911-1945 nieprawdopodobne efekty wychowawcze. Już na zlocie skautów brytyjskich w Birmingham w roku 1913, gdzie Małkowski prowadził reprezentację polskich harcerzy, wysokie umiejętności i wielki duch u chłopców były dla wszystkich zauważalne. Potem był rok 1920 i wojna z bolszewikami, czas Polski niepodległej i zlot w Spale, kampania wrześniowa i ciężkie lata okupacji – zapisane złotymi zgłoskami polskiego harcerstwa.

Główne elementy składowe Harcerstwa to: idea, metoda, ruch i organizacja. Idea Harcerstwa zawarta jest przede wszystkim w Przyrzeczeniu Harcerskim: „Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Polsce, nieść chętną pomoc bliźnim i być posłusznym Prawu Harcerskiemu”. Uzupełnia go Prawo Harcerskie, charakteryzujące postawę harcerki - harcerza: sumienny, prawdomówny, pożyteczny, niosący pomoc, rycerski, miłujący przyrodę, karny, posłuszny, pogodny, oszczędny, ofiarny, czysty (w myśli, mowie i uczynkach) oraz żyjący w abstynencji od tytoniu i alkoholu.

Ta lista wymogów wydaje się zbyt trudna dla młodych, szukających wolności i samodzielności. Jednak wielki etos i dorobek Harcerstwa oraz wspaniała, wypróbowana i atrakcyjna metoda - jak magnes przyciągają młodych, łącząc wymagania z radością, jaka płynie z obcowania z przyrodą, z samodzielności, ze wspaniałych biwaków i obozów, z przebywania w fantastycznym rówieśniczym towarzystwie. Zakłada ona samowychowanie każdego harcerza, ale także przykład osobisty instruktora, pracę metodą zastępową oraz pozytywny wpływ nieco starszych dziewcząt i chłopców.

Harcerstwo nie działa nigdy w próżni. Młodzi żyją przede wszystkim w rodzinach, uczą się w szkołach, samych siebie zawierają Bogu w kościołach. To jest wychowawcze otoczenie młodych. Ale jest także otoczenie w postaci dorosłego społeczeństwa. Otoczenie to określa, jaki winien być Harcerz - Harcerka Rzeczypospolitej, jakim powinien sprostać wymaganiom etycznym i cywilizacyjnym. To wszystko razem tworzy wspaniały ruch społeczny złożony z harcerzy, ale także ich rodziców i wychowawców, z tej części dorosłego społeczeństwa, które było w Harcerstwie lub dobrze rozumie jego rolę.

Ostatnim elementem składowym Harcerstwa jest organizacja. Pełni ona rolę służebną wobec pozostałych elementów. Organizacja sprawia, że Harcerstwo może realizować dobrze swoje cele, jest dostępne i mobilne. Organizacja skupia ludzi dążących do tego samego celu, wzmacnia ich dążenia. Pozwalała ona zawsze być obecnym w nurcie najważniejszych wydarzeń, współtworzyć otaczającą rzeczywistość.

Miarą skuteczności Harcerstwa jest jego odporność na zewnętrzne trudności. Z tego punktu widzenia niezwykle trudna jest najnowsza historia harcerstwa, czyli okres drugiej wojny światowej i czas PRL-u, aż do roku 1989, w którym to czasie jawna działalność przedwojennego harcerstwa była niemożliwa.

Poświęcenie tablicy „Harcerskie Przyrzeczenie złożone w Tarnowie na ręce Jana Pawła II”
odbędzie się w dniu 8 czerwca 2014 r. (niedziela)
o godz. 9.00 w kościele bł. Karoliny Kózkówny w Tarnowie.

Eskałacja przejmowania harcerstwa dla potrzeb totalitarnego państwa po roku 1945 objawiała się usuwaniem instruktorów tradycyjnego nurtu oraz wprowadzaniem coraz bardziej ideologicznych treści. W przyrzeczeniu zamiast „Boga i Polski” była „wierność sprawie socjalizmu”, organizowano olimpiady wiedzy o partii oraz uroczyste przyjęcia najstarszych harcerzy do PZPR. Stanu tego nie zmieniły kolejne odwilże polityczne. W roku 1956 zezwolono na zorganizowanie harcerstwa po jego likwidacji w roku 1948, jednak bardzo szybko następuje jego upolitycznienie: wprowadzono „wierność sprawie socjalizmu” do Przyrzeczenia, powstaje Harcerska Służba Polsce Socjalistycznej (HSPS), a ZHP zostaje włączone do federacji socjalistycznych organizacji młodzieżowych. Kiedy w roku 1979 przybył do Polski Ojciec Święty Jan Paweł II, harcerzy nie było na trasach przejazdu i na spotkaniach z młodzieżą.

Zmiany przyniósł dopiero rok 1980. We wrześniu tego roku, w atmosferze budowy wielkiej Solidarności, powstają niezależne Kręgi Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego (KIHAM). Rozpoczyna się okres Niepokornego Harcerstwa. Na czele kręgów KIHAM staje Rada Krajowa. We wrześniu 1981 na zlocie w Krakowie zbiera się ponad 4000 harcerów i harcerzy, spontanicznie wraca się do przedwojennego Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego oraz do przedwojennych

stopni harcerskich. Później przychodzi trudny czas stanu wojennego. Rada Krajowa KIHAM zostaje przez władze zlikwidowana. W tej sytuacji rozwiązują się wszystkie Kręgi KIHAM. Akt ten miał miejsce na Jasnej Górze we wrześniu 1982 roku. Wówczas harcerki i harcerze złożyli Matce Bożej wotum: tablicę z tekstem tradycyjnego Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego, która miała stać się bardzo ważnym testamentem. Miniaturki tej tablicy przyszywano do munduru harcerskiego. Niepokorne harcerstwo trwało i poszerzało swe wpływy. Powstaje liczna struktura konspiracyjna nazywana Ruchem Harcerskim, a później Ruchem Harcerskim Rzeczypospolitej (RHR).

Druga wizyta Jana Pawła II do Polski pokazała owoce tej wytężonej pracy. Na trasach papieskiej pielgrzymki zaroilo się od harcerów i harcerzy. Pełnili służbę porządkową i medyczną. Na Jasnej Górze na spotkaniu z młodzieżą Jan Paweł II mówił o słowie „Czuwam”, harcerskim i maryjnym, adresując swe słowa do całej młodzieży: czuwam, czyli dostrzegam drugiego, nie zamykam się w sobie, czuję się odpowiedzialny, nazywam po imieniu dobro i zło... Harcerze złożyli wówczas w darze Ojcu Świętemu kopię tablicy wotywniej z tekstem Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego oraz harcerską rogatywkę. Na spotkanie na Jasnej Górze przybyło ponad 2000 harcerów i harcerzy z całej Polski. Dla władz było oczywiste, że nie jest to spontaniczne zbiegowisko harcerskiej młodzieży, że stoi za tym sprawna struktura organizacyjna. Rozpoczynają się inwigilacje, prowokacje i przesłuchania. Ale konspiracja harcerska trwała nadal.

W trakcie trzeciej pielgrzymki Ojca Świętego Jana Pawła II do Polski rzesze harcerskie były jeszcze liczniejsze. Duży zlot odbył się na spotkaniu z Janem Pawłem II w Tarnowie. To właśnie w czasie tego spotkania, w trakcie uroczystej mszy świętej na błoniach przy budowanym kościele, harcerki i harcerze na ręce Jana Pawła II składają swoje Przyrzeczenie Harcerskie: „Mam szczerą wolę Całym Życiem pełnić służbę Bogu i Polsce, nieść chętną pomoc Bliźnim i być posłusznym Prawu Harcerskiemu”.

W czasie procesji z darami ofiarnymi delegacja Ruchu Harcerskiego - hm Stanisław Broniewski-Orsza, słynny Naczelnik wojennych Szarych Szeregów oraz dwójka harcerzy wręczają Ojcu Świętemu tablicę z tekstem Przyrzeczenia Harcerskiego, a komentator w tym czasie odczytuje powoli tekst Przyrzeczenia, który powtarzają zgromadzeni harcerki i harcerze: w harcerskim sektorze oraz pełniący służbę porządkową i służbę medyczną. Wielkie wzruszenie i łzy - przecież ogromna większość składała PRL-owskie przyrzeczenie na „wierność socjalizmowi”... Z tego miejsca wychodzą umocnieni - spotkaniem z Janem Pawłem II, papieskim nauczaniem i darem błogostawionej Karoliny Kózkówny.

Rok 1989 to wielkie nadzieje i ograniczone przemiany we wszystkich dziedzinach życia. To także nowe organizacje harcerskie i próby naprawy ZHP. Marsz budowy młodych serc w harcerskich mundurach trwa. Były kolejne spotkania z Janem Pawłem II - w Polsce i w Rzymie, w dużych zgromadzeniach i na specjalnych audiencjach. Nie zmieniło się jedno - wspólna troska o młodych.

Mamy nadzieję, że wyzwanie dnia dzisiejszego Harcerstwo podejmie godnie i skutecznie. Zobowiązuje do tego pamięć przeszłych pokoleń i harcerski etos. Zobowiązują do tego liczne spotkania Harcerstwa z Janem Pawłem II, Wielkim Świętym i największym Polakiem. Zobowiązuje do tego Przysięga Harcerska złożona na Jego ręce w Tarnowie!

Prof. Kazimierz WIATR - Senator RP, Przewodniczący Komisji Nauki, Edukacji i Sportu Senatu RP, profesor zwyczajny na AGH, Dyrektor Akademickiego Centrum Komputerowego CYFRONET, gdzie zbudowano największy w Polsce superkomputer - ZEUS, obecny na wysokiej pozycji listy TOP500, 500 najszybszych komputerów świata. Jest autorem ponad 200 prac naukowych. Harcmistrz i działacz niepodległościowy, współtwórca niezależnego ruchu harcerskiego i członek kierownictwa konspiracyjnego Ruchu Harcerskiego Rzeczypospolitej - za tę działalność poszkodowany przez ustrój komunistyczny. Z Tarnowem związany od 1980 r., tu prowadził prace badawczo-wdrożeniowe dotyczące sterowników mikroprocesorowych w FSE Tamel. Inicjator powstania Tarnowskiego Towarzystwa Naukowego, którego jest prezesem.

www.kazimierzwiatr.pl